

Αξιοπιστία και εγκυρότητα της κλίμακας αξιολόγησης των διαπροσωπικών σχέσεων προπονητών-αθλητών Πετοσφαίρισης (CART-Q) σε ελληνικό περιβάλλον

Ε. Ζέτου¹, Μ. Γρηγοριάδου¹, Φ. Φιλίππου¹, Ν. Βερναδάκης¹, Α. Τζιαμούρτας²

¹Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

²Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει την παραγοντική δομή, την εσωτερική συνοχή και την εγκυρότητα της κλίμακας αξιολόγησης των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ προπονητών και των αθλητών τους, από την πλευρά των προπονητών. Δευτερεύοντας στόχος ήταν να εξετάσει διαφορές όσον αφορά στο φύλο και στην ηλικία των προπονητών. Το δείγμα αποτέλεσαν 200 προπονητές [146 άνδρες (73%) και 54 γυναίκες (27%)] όλων των ηλικιακών κατηγοριών της Πετοσφαίρισης. Ως όργανο μέτρησης χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Σχέσεων Προπονητών-Αθλητών (Coach – Athlete Relationship Questionnaire; CART-Q) των Jowett και Ntoumanis (2004), το οποίο περιέχει 11 ερωτήσεις και αξιολογεί τρεις (3) διαστάσεις στη σχέση προπονητών-αθλητών: την εγγύτητα, τη δέσμευση και την αλληλοσυμπλήρωση. Τα αποτελέσματα της παραγοντικής ανάλυσης, υποστήριξαν τους παράγοντες του πρωτότυπου οργάνου μέτρησης και οι τιμές του δείκτη Cronbach's α ήταν αρκετά υψηλές. Συμπερασματικά, η κλίμακα αξιολόγησης της προπονητικής επάρκειας, όπως προέκυψε, θεωρείται έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον ελληνικό πληθυσμό. Όσον αφορά στις διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών προπονητών βρέθηκε ότι οι άνδρες προπονητές σημείωσαν υψηλότερα σκορ στον παράγοντα «δέσμευση» από ότι οι γυναίκες προπονήτριες. Αντίθετα, στον παράγοντα «αλληλοσυμπλήρωση», από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι οι γυναίκες προπονήτριες εμφάνισαν υψηλότερους μέσους όρους από τους άνδρες προπονητές.

Λέξεις κλειδιά: πετοσφαίριση, προπονητής, αθλητής, διαπροσωπικές σχέσεις, προπονητική διαδικασία, CART-Q.

Εισαγωγή

Στον χώρο του αθλητισμού, η σχέση ανάμεσα στον προπονητή και τους αθλητές θεωρείται ότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο (Côté & Gilbert, 2009) καθώς αυτή η σχέση αποτελεί το πρωταρχικό μέσο, μέσα από το οποίο οι ανάγκες των αθλητών (π.χ. ανάπτυξη δεξιοτήτων με απώτερο σκοπό τη σημαντική αύξηση της απόδοσής τους) φαίνεται να εκφράζονται και να ικανοποιούνται (Jowett, 2005). Εντούτοις, μία καλή και υγιής σχέση μεταξύ προπονητών και αθλητών μπορεί να συμβάλει

Διεύθυνση αλληλογραφίας:

Ελένη Ζέτου
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
Πανεπιστημιούπολη, 69100 Κομοτηνή

E-mail:

elzet@phyed.duth.gr

σημαντικά στην ανάπτυξη της αίσθησης της ασφάλειας σε μία δύσκολη περίοδο (π.χ. τραυματισμός, επαγγελματική εξουθένωση κ.ά.), στην καθοδήγηση και την παροχή συμβουλών σε μία μεταβατική περίοδο (π.χ. επιλογή ομάδας, λήξη καριέρας κ.ά.) καθώς επίσης στην υποστήριξη σε περιόδους συναισθηματικών κρίσεων (π.χ. αποτυχία) (Yang & Jowett, 2012).

Οι προπονητές, οι γονείς, οι συμπαίκτες και οι φίλοι αντιπροσωπεύουν το κύριο διαπροσωπικό δίκτυο, το οποίο συμβάλλει σημαντικά στην εμπειρία και τη μελλοντική απόδοση των αθλητών (Weiss, 2001). Ο προπονητής κυρίως, αποτελεί τον έναν από τους τρεις παράγοντες (προπονητής, αθλητής, προπόνηση) που αλληλοεπιδρούν στην εξέλιξη/μεγιστοποίηση της απόδοσης του αθλητή μακροπρόθεσμα. Επομένως, η σχέση ανάμεσα στον προπονητή και τον αθλητή είναι ύψιστης σημασίας (Côté & Gilbert, 2009) καθώς ο προπονητής αποτελεί το πλέον σημαντικό άτομο, του οποίου η παρουσία, οι πράξεις και ο λόγος είναι εργαλεία για τη φυσική και ψυχοκοινωνική εξέλιξη του αθλητή (Jowett, 2001; Jowett & Cockerill, 2002; Martens, 1997; Smith & Smoll, 1996).

Έρευνα των Olympiou, Jowett και Duda (2008), αναφέρει ότι η σχέση προπονητών-αθλητών είναι σημαντική πηγή κινήτρων για τους αθλητές, αποτελεί την κύρια κινητήρια δύναμη. Ωστόσο, πρόκειται για έρευνα που διερευνά τις απόψεις των αθλητών και όχι των προπονητών για τη μεταξύ τους σχέση. Άλλη έρευνα των Enoksen, Fahlström, Johansen, Hageskog, Christensen και Høigaard, (2014) επιβεβαιώνει ότι ο συνδυασμός ποιοτικών και ποσοτικών παραγόντων συμβάλλει στην καλύτερη αξιολόγηση και κατανόηση των αντιλήψεων των προπονητών σχετικά με την ηγετική τους συμπεριφορά και τη σχέση που έχουν με τους αθλητές τους. Επιπλέον, καταδεικνύει ότι η ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων που επιβάλλονται από την εκάστοτε κατάσταση, οι προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα του αθλητή, συμπεριλαμβανομένων των προσωπικών του αναγκών, της εκπαιδευτικής διαδικασίας, της εργασίας και της κοινωνικής πρόνοιας, ρυθμίζει τη σχέση προπονητή-αθλητή. Ωστόσο, η παραπάνω μελέτη δεν διερεύνησε τις απόψεις των αθλητών.

Πρόσφατη έρευνα των Jowett και Shanmugam (2016), υποστηρίζει ότι σε μία σχέση σημαντικός είναι ο ρόλος και των δύο ατόμων που την απαρτίζουν, προκειμένου να επέλθει η επιτυχία στην απόδοση. Επίσης, πολυάριθμες έρευνες εστιάζουν στους παράγοντες που συμβάλλουν στη διατήρηση και ενίσχυση της σχέσης προπονητών-αθλητών. Ειδικότερα, η καθοδήγηση και η επικοινωνία αποτελούν παράγοντες που προάγουν σε μεγάλο βαθμό την επιτυχημένη σχέση και κατά επέκταση την απόδοση του αθλητή (Jowett & Shanmugam, 2016). Έρευνα του Gustl (2018), αναφέρει ότι προπονητές που επιδεικνύουν πιο δημοκρατικές συμπεριφορές, μεταξύ των οποίων ο καθορισμός στόχων από κοινού, η χρήση συνεργατικών μεθόδων και η επιστράτευση στρατηγικών, έχουν ως αποτέλεσμα την ικανοποίηση των αθλητών και την ελάττωση του βαθμού παραίτησης από την προσπάθειά τους. Κατά γενική ομολογία λοιπόν, τα δεδομένα υποστηρίζουν ότι ο προπονητής διαδραματίζει τόσο σημαντικό ρόλο που επηρεάζει τους αθλητές σε ψυχολογικό, σωματικό και κοινωνικό επίπεδο καθόλη τη διάρκεια της αθλητικής τους πορείας. Ωστόσο, σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας αυτής δεν εντοπίστηκαν σημαντικές διαφορές που να οφείλονταν σε ανεξάρτητες μεταβλητές, όπως ήταν το φύλο και η ηλικία των προπονητών, γεγονός που καθιστά απαραίτητη την περαιτέρω διερεύνηση των μεταβλητών αυτών (Gustl, 2018).

Ήδη από την δεκαετία του '70, μεγάλη ερευνητική δραστηριότητα έχει αναπτυχθεί γύρω από το θέμα της δυναμικής αυτής σχέσης προπονητών και αθλητών. Πολλές έρευνες, αξιολόγησαν την ηγετική συμπεριφορά, άλλες την ικανοποίηση αθλητών και άλλες το στυλ καθοδήγησης των προπονητών. Μάλιστα, οι περισσότερες κατέγραψαν ότι αυτή η δυναμική αντανακλά στις βασικές παραδοχές μοντέλων ηγεσίας και προπονητικής συμπεριφοράς (Smith & Smoll, 2007). Πρόκειται για μοντέλα, τα οποία εστιάζουν στην προπονητική συμπεριφορά και πώς αυτή μπορεί να συμβάλλει

σημαντικά στην απόδοση, την ικανοποίηση και την αυτό-εκτίμηση των αθλητών (Jowett & Wylleman, 2006).

Η σχέση προπονητή – αθλητή φαίνεται να είναι ιδιαίτερα σημαντική στα ομαδικά αθλήματα. Η προπονητική συμπεριφορά εκφράζεται μέσα από τις προσωπικές αλλά και τις φιλικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ προπονητών και αθλητών. Ο προπονητής πρέπει να έχει την ικανότητα να κατανοεί ένα παιχνίδι, να γνωρίζει όλα τα βασικά στοιχεία του αθλήματος και ταυτόχρονα να μπορεί να γαλουχήσει τους αθλητές, έτσι ώστε να τηρούν τα όρια και τους κανόνες του παιχνιδιού (Serpa, 2001). Η σχέση προπονητή-αθλητή μπορεί να μειώσει ή να αυξήσει την αυτονομία, την εσωτερική παρακίνηση καθώς και τη λήψη αποφάσεων του τελευταίου, στοιχεία τα οποία συνολικά βελτιώνουν την απόδοσή του (Watson, Cannole, & Kadushin, 2011). Κατά συνέπεια, η απόδοση σχετίζεται σε σημαντικό βαθμό από τις συμπεριφορές των ηγετών και μπορεί να επηρεαστεί από αυτές σημαντικά (Horn, 1992). Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Gould, Guinan, Greenleaf, Medbery και Peterson (1999) στην οποία εξετάστηκαν οι διαφορές στις σχέσεις μεταξύ προπονητών και αθλητών αναφορικά με τα αθλητικά επιτεύγματα των Ολυμπιακών αγώνων του 1996 που διεξήχθησαν στην Ατλάντα. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι οι αθλητές των ομάδων που απέτυχαν να επιτύχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα ήταν αυτοί που ένιωθαν έλλειψη ποιοτικής επικοινωνίας με τους προπονητές τους. Από την άλλη, οι αθλητές που επέτυχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα ήταν αυτοί που είχαν την αμέριστη εμπιστοσύνη στους προπονητές τους. Οι τελευταίοι, ακτινοβολούσαν ενθουσιασμό και έδειχναν υψηλό επίπεδο γνώσης και επάρκειας, καθώς επίσης υψηλά επίπεδα προσαρμοστικότητας στις περιβαλλοντικές συνθήκες. Επίσης, προετοιμάζαν σαφή και λογικά σχέδια για την επίτευξη υψηλών αποδόσεων και σέβονταν τους αθλητές τους. Έτσι και οι αθλητές πίστευαν σε αυτούς χωρίς περιορισμούς (Gould et al., 1999).

Η ύπαρξη εξάρτησης μεταξύ προπονητικής συμπεριφοράς και απόδοσης, επιβεβαιώνεται επιπλέον από το γεγονός ότι τα ποσοστά εγκατάλειψης στον αθλητισμό (κυρίως στις αθλήτριες) είναι πολύ υψηλά και ενδεχομένως η βελτίωση της συμπεριφοράς του προπονητή θα μπορούσε να τα μειώσει (Stewart & Taylor, 2000). Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Chelladurai (1993) τα στοιχεία προπονητικής διαδικασίας ή καθοδήγησης που δεν έρχονται σε συμφωνία με τα προτιμώμενα στυλ ηγεσίας των αθλητών μπορούν να οδηγήσουν στη μείωση της απόδοσης των αθλητών (Cox, 1998). Βέβαια, πολύ συχνά συμβαίνει οι αθλητές να μην αντιλαμβάνονται το στυλ ηγεσίας και προπονητικής συμπεριφοράς που θα προτιμούσαν.

Επιπλέον, προκειμένου να επιτευχθεί βελτίωση της σχέσης προπονητή-αθλητή, είναι σημαντικός ο εντοπισμός των διαφορών στην προτίμηση της προπονητικής συμπεριφοράς μεταξύ ανδρών και γυναικών καθώς επίσης η ανίχνευση των διαφορών μεταξύ των δύο φύλων σχετικά με τις προτιμώμενες προπονητικές συμπεριφορές. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, υπάρχουν διαφορές μεταξύ των δύο φύλων στις αντιλήψεις τους για την προπονητική συμπεριφορά (Smith & Smoll, 1983). Ο Newell (2007), διαπίστωσε ότι οι γυναίκες αθλήτριες προτιμούν προπονητές που διαθέτουν δημοκρατικό στυλ ηγεσίας σε αντίθεση με τους άνδρες αθλητές που προτιμούν προπονητές που έχουν την απόλυτη εξουσία στις ομάδες τους κυρίως αυταρχικό στυλ ηγεσίας.

Το πιο διαδεδομένο θεωρητικό μοντέλο σχετικά με τη σχέση προπονητών-αθλητών είναι αυτό της Εγγύτητας, της Δέσμευσης και της Αλληλοσυμπλήρωσης (Jowett, 2007). Πρόκειται για ένα μοντέλο που έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών και μαζί με το εργαλείο που έχει αναπτυχθεί βάσει αυτού (Coach-Athlete Relationship Questionnaires: CART-Qs; Jowett, 2009; Jowett & Ntoumanis, 2004) προσφέρει ένα μεγάλο εύρος ευρημάτων σχετικά με την εμπειρία των αθλητών, συμπεριλαμβανομένων της κινητοποίησης (Adie & Jowett, 2010), του πάθους (Lafreniere, Jowett,

Vallerand, Donahue, & Lorimer, 2008), της συνοχής μέσα στην ομάδα (Jowett & Chaundy, 2004) και της αλληλεπίδρασης των συμπεριφορών προπονητών και αθλητών κατά τη συνεργασία τους (π.χ. θέληση, ανταπόκριση, ηρεμία, φιλικότητα) (Yang & Jowett, 2012). Η συγκεκριμένη κξλίμακα αποτελείται από 11 ερωτήσεις, οι οποίες αποσκοπούν στην αξιολόγηση της ποιότητας των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ προπονητών και αθλητών, όπως αυτή προκύπτει από τα επιμέρους χαρακτηριστικά για τα οποία έγινε λόγος παραπάνω, της Εγγύτητας (3 ερωτήσεις), της Δέσμευσης (4 ερωτήσεις) και της Αλληλοσυμπλήρωσης (4 ερωτήσεις).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει εκτενέστερη αναφορά στο περιεχόμενο των παραπάνω όρων. Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με την «Εγγύτητα», η οποία περιγράφει την ψυχική συνθήκη του να νιώθει το άτομο συναισθηματικά κοντά με κάποιο άλλο άτομο, εν προκειμένω οι προπονητές με τους αθλητές τους, φαίνεται να συνδέεται στενά με τη συμπάθεια, την εμπιστοσύνη και τον σεβασμό (Jowett & Ntoumanis, 2001; 2003). Ερευνητικά δεδομένα αναφέρουν ότι το αίσθημα του ατόμου ότι κάποιο άλλο άτομο νοιάζεται για αυτό, συνδέεται μαζί του, το εμπιστεύεται και το εκτιμάει, επιδρούν θετικά στη διαμόρφωση υγιών διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ προπονητών και αθλητών. Σημάδια υγιούς διαπροσωπικής σχέσης αποτελούν η ενίσχυση της δημιουργικότητας, της αποφασιστικότητας καθώς και η διατήρηση της σχέσης σε βάθος χρόνου.

Η «Δέσμευση», περιγράφεται ως η από κοινού πρόθεση μεταξύ προπονητών και αθλητών να διατηρήσουν την αθλητική τους σχέση σε βάθος χρόνου (Jowett & Ntoumanis, 2001; Rusbult & Buunk, 1993). Έρευνες δείχνουν ότι η διάθεση επικοινωνίας μεταξύ ατόμων, μέσα από την οποία γίνεται ανταλλαγή κοινών στόχων, γνώσεων, αξιών και πεποιθήσεων, έχει ως αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να αντιδρούν με ενσυναίσθηση και καταλληλόλητα στις ανάγκες, το όραμα και τα προβλήματα. Ακόμη, η «Αλληλοσυμπλήρωση», αντανακλά το αίσθημα πληρότητας που απορρέει από τις συνεργατικές αλληλεπιδράσεις προπονητών-αθλητών κατά την προπονητική διαδικασία. Ερευνητές υποστηρίζουν ότι ο ρόλος, οι στόχοι και η υποστήριξη μεταξύ των ατόμων επιδρούν θετικά στη σχέση αυτή καθώς τόσο οι προπονητές όσο και οι αθλητές μπορούν να επικοινωνούν στις προσπάθειές τους για την επίτευξη κοινών στόχων (Jowett & Meek, 2000; Jowett & Cockerill, 2003). Από την άλλη, η κάθε έλλειψη των παραπάνω χαρακτηριστικών μέσα στη σχέση προπονητών-αθλητών, μπορεί να επιφέρει σημαντικές εσωτερικές συγκρούσεις (Jowett, 2003). Συνοψίζοντας, τα αποτελέσματα των μελετών αναδεικνύουν όχι μόνο την ύπαρξη και τις ιδιότητες της δομής των σχέσεων αυτών, αλλά και τις μεταβλητές και τα θέματα που εμπλέκονται σε συγκεκριμένες διαδικασίες και συνθήκες για τις σχέσεις αυτές (Jowett & Ntoumanis, 2004).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, παρότι έχουν υπάρξει σημαντικές εξελίξεις στον χώρο της επιστημονικής έρευνας, το φαινόμενο της σχέσης προπονητών-αθλητών χρήζει περαιτέρω διερεύνησης (Wylleman, 2000). Συγκεκριμένα, τα ερευνητικά δεδομένα σχετικά με τις σχέσεις προπονητών-αθλητών είναι περιορισμένα, ενώ ελάχιστη είναι η ερευνητική δραστηριότητα στον Ελλαδικό χώρο αναφορικά με τις σχέσεις προπονητών-αθλητών, καθιστώντας αναγκαία τη σημαντικότητα της παρούσας μελέτης. Έτσι, με τη διερεύνηση των διαπροσωπικών σχέσεων προπονητών-αθλητών, θα καταστεί εφικτή, μέσω παρεμβατικών μεθόδων, η βελτίωση των προπονητικών συμπεριφορών, αποσκοπώντας στη βελτιωμένη απόδοση των αθλητών. Επιπλέον, τα ερευνητικά δεδομένα που θα προκύψουν, μπορεί να αποτελέσουν βάση για τον σχεδιασμό προγραμμάτων επιμόρφωσης των προπονητών. Αντίστοιχες έρευνες (Martens, 1997; Coatsworth & Conroy, 2005) έχουν δείξει ότι οι προπονητές οι οποίοι έλαβαν ψυχοκοινωνική επιμόρφωση, βελτίωσαν τη συμπεριφορά τους απέναντι στους αθλητές, ενισχύοντας την αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθησή τους, γεγονός που κατά επέκταση βελτίωσε τη μεταξύ τους σχέση.

Συνοψίζοντας, πρωταρχικός σκοπός της παρούσας έρευνας αποτελεί η στάθμιση του Ερωτηματολογίου Σχέσεων Προπονητών-Αθλητών (Coach – Athlete Relationship Questionnaire; CART-Q) των Jowett και Ntoumanis (2004) για τον Ελλαδικό χώρο. Κατά τη διαδικασία στάθμισης, πραγματοποιήθηκε εξέταση της παραγοντικής δομής, της εσωτερικής συνοχής και της εγκυρότητας του οργάνου μέτρησης. Δευτερεύοντας στόχος ήταν η διερεύνηση των διαπροσωπικών σχέσεων αθλητών-προπονητών, όπως αυτές εκφράζονται από τις απαντήσεις στην κλίμακα των προπονητών και η εξέταση πιθανών διαφορών ως προς στο φύλο και την ηλικία. Κλείνοντας, όσον αφορά στον πρωταρχικό στόχο της παρούσας έρευνας βάσει της υπάρχουσας βιβλιογραφίας διαμορφώνονται οι εξής ερευνητικές υποθέσεις:

Υπόθεση 1 (Y1): Η παραγοντική δομή των τριών διαστάσεων του Ερωτηματολογίου CART-Q κλίμακας («Εγγύτητα», «Δέσμευση», «Αλληλοσυμπλήρωση»), για τον ελληνικό πληθυσμό, αναμένεται να υποστηριχθεί μετά από τη διερευνητική παραγοντική ανάλυση.

Υπόθεση 2 (Y2): Οι τρεις διαστάσεις του Ερωτηματολογίου των σχέσεων προπονητών – αθλητών αναμένεται να παρουσιάσουν ικανοποιητική εσωτερική συνοχή.

Αναφορικά με τον δευτερεύοντα στόχο λόγω του ότι δεν υπάρχουν στη βιβλιογραφία επαρκή ερευνητικά δεδομένα μπορούν να διατυπωθούν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

Ερώτημα 1 (E1): Επηρεάζει το φύλο και η ηλικία του προπονητή τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ προπονητών και αθλητών; Και αν ναι, ποια/ποιες διάσταση/διαστάσεις του ερωτηματολογίου επηρεάζει;

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Συνολικά το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 200 προπονητές, εκ των οποίων οι 146 (73%) ήταν άνδρες και οι 54 (27%) γυναίκες, οι οποίοι προέρχονταν από αθλητικούς συλλόγους της Πετοσφαίρισης όλης της Ελλάδας. Στο σύνολό τους το ηλικιακό εύρος των προπονητών κυμαινόταν από 18 έως 55+ (το 68% ήταν από 36-50).

Όργανα Μέτρησης

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Σχέσεων Προπονητών-Αθλητών (Coach – Athlete Relationship Questionnaire; CART-Q) των Jowett και Ntoumanis (2004). Πιο συγκεκριμένα, η κλίμακα CART-Q, αποτελείται από 11 ερωτήσεις, οι οποίες αξιολογούν τρεις (3) διαστάσεις: την εγγύτητα με 4 ερωτήσεις «π.χ. ερώτησης: Συμπαθώ τον αθλητή μου», τη δέσμευση με 4 ερωτήσεις «π.χ. ερώτησης: Είμαι αφοσιωμένος/η στον αθλητή μου» και την αλληλοσυμπλήρωση με 5 ερωτήσεις «π.χ. ερώτησης: Όταν προπονώ και δίνω εντολές στον αθλητή μου ανταποκρίνεται αμέσως». Όλες οι απαντήσεις δίνονται σε 7βάθμια κλίμακα τύπου Likert από 1 = «διαφωνώ απόλυτα» έως 7 = «συμφωνώ απόλυτα», με μέση βαθμολογία το 4. Οι ερωτήσεις ανά παράγοντα εμφανίζουν τιμές πάνω από 0.80, ενώ οι δείκτες αξιοπιστίας ήταν $\alpha=.90$ για τη διάσταση της εγγύτητας, $\alpha=.95$ για τη διάσταση της δέσμευσης και $\alpha=.84$ για τη διάσταση της αλληλοσυμπλήρωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι προτού χορηγηθεί η κλίμακα μεταφράστηκε στα ελληνικά, στη συνέχεια το επιμελήθηκε ένας φιλόλογος και ξαναμεταφράστηκε στα αγγλικά, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι δεν αλλοιώθηκε το νόημα λόγω της μετάφρασης. Έπειτα, χορηγήθηκε πιλοτικά σε 3 προπονητές για να βεβαιωθεί ότι όλες οι ερωτήσεις είναι κατανοητές.

Διαδικασία

Πριν τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, δόθηκε ένα έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης, μέσω του οποίου έγινε σαφής ενημέρωση για τους ακριβείς στόχους και τις διαδικασίες της έρευνας, ενώ τονίστηκε ο εθελοντικός χαρακτήρας της και η δυνατότητα της μη συμμετοχής. Παράλληλα, διασφαλίστηκε ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία τους αυστηρά, καθώς προστατεύονται από το απόρρητο και ότι τα στοιχεία και οι απαντήσεις τους είναι εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τους σκοπούς της συγκεκριμένης έρευνας. Η έρευνα ξεκίνησε, αφού πρώτα οι συμμετέχοντες υπέγραψαν εγγράφως τη συγκατάθεσή τους. Έπειτα, τους χορηγήθηκε προς συμπλήρωση το φυλλάδιο για τα ατομικά – δημογραφικά χαρακτηριστικά και αμέσως μετά ακολούθησε η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσης αυτών κρίθηκε απαραίτητη η παρουσία της ερευνήτριας, προκειμένου να παρέχει τις κατάλληλες διευκρινήσεις σε περίπτωση που προέκυπταν τυχόν απορίες.

Σχεδιασμός Έρευνας

Ανεξάρτητες μεταβλητές της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν το φύλο (άνδρας, γυναίκα), η ηλικία (6 επίπεδα) και η εκπαίδευση των προπονητών. Από την άλλη, η επίδοση του κάθε συμμετέχοντα προπονητή στις τρεις διαστάσεις του Ερωτηματολογίου αποτέλεσε την εξαρτημένη μεταβλητή της έρευνας.

Στατιστική Ανάλυση

Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκε με το Πακέτο Στατιστικής Ανάλυσης Κοινωνικών Επιστημών (SPSS 17.0), ορίζοντας επίπεδο σημαντικότητας $p < .05$. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε Περιγραφική Στατιστική (Descriptive Statistics) με τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις των δημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων. Έπειτα, εφαρμόστηκε παραγοντική ανάλυση (Factor Analysis, CFA) του ερωτηματολογίου για την εγκυροποίησή του στον Ελληνικό πληθυσμό. Ακολούθησε η ανάλυση αξιοπιστίας (Cronbach's α) για την εσωτερική συνοχή των τριών διαστάσεων του ερωτηματολογίου (Reliability Analysis). Τέλος, προκειμένου να υπολογιστεί ο βαθμός επίδρασης των προσωπικών δημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων (φύλο ηλικία και εκπαίδευση) εφαρμόστηκαν αναλύσεις διακύμανσης (Independent t-test & One Way Anova).

Αποτελέσματα

Για τον έλεγχο της καταλληλότητας των δεδομένων για παραγοντοποίηση λήφθηκαν υπόψη οι τιμές των δεικτών Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) και Bartlett's test of Sphericity. Για την παρούσα έρευνα οι τιμές των παραπάνω δεικτών βρέθηκαν να είναι για τον μεν KMO .82 και τον Bartlett's test of Sphericity ήταν $\chi^2(55)=2570.66, p < .001$. Για τον έλεγχο της καταλληλότητας των μεταβλητών προς χρήση στο παραγοντικό μοντέλο εξετάστηκε η τιμή του Δείκτη Δειγματοληπτικής Επάρκειας (Measure of Sampling Adequacy -MSA) (Cerny & Kaiser, 2010). Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι όλες οι μεταβλητές πληρούν το κριτήριο αυτό με τον δείκτη να παίρνει τιμές από .78 η μικρότερη και μέχρι .89 η μεγαλύτερη αφού σύμφωνα με τους Hair, Anderson, Tatham, και Black (1998), τιμές .90 και .80 είναι οι πλέον κατάλληλες, τιμές .70 και .60 είναι αποδεκτές, αλλά όχι ιδιαίτερα αξιόπιστες ενώ τιμές $\leq .50$ πρέπει να διαγράφονται και να μη συμμετέχουν στη συνέχεια της ανάλυσης.

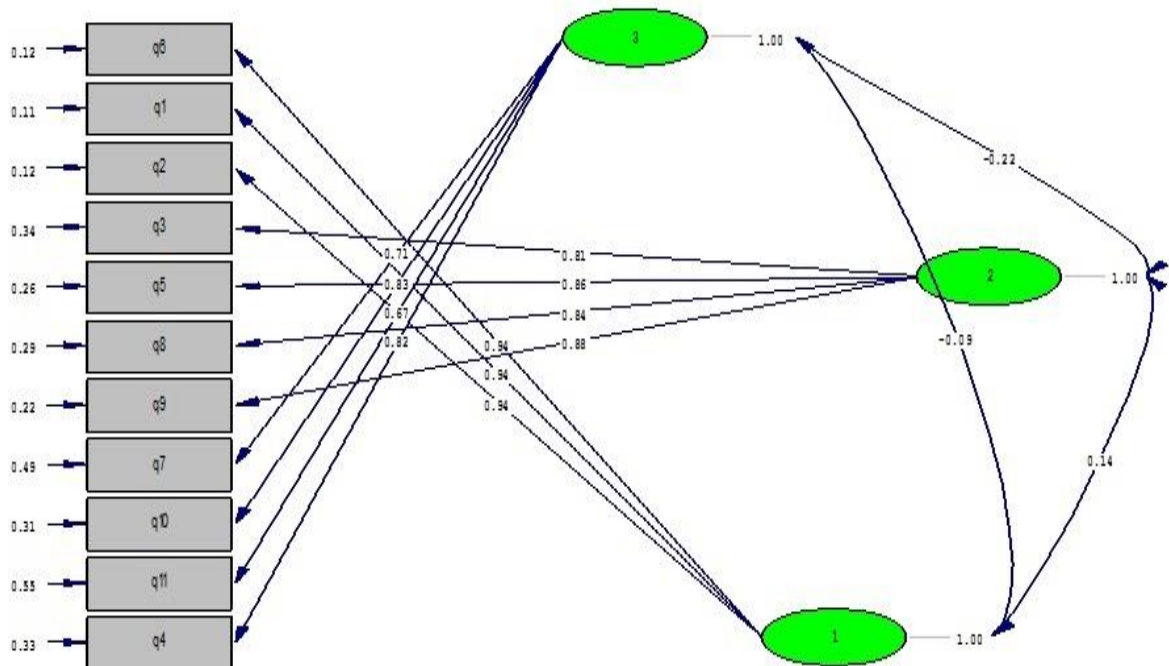
Για να ελεγχθεί η δομική εγκυρότητα του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε διερευνητική παραγοντική ανάλυση με τη μέθοδο των κυρίων συνιστωσών, με διαγώνια περιστροφή των αξόνων

και με ιδιοτιμή για κάθε παράγοντα μεγαλύτερη της μονάδας. Από τα αποτελέσματα διαπιστώθηκε η δομική εγκυρότητα της κλίμακας. Από τις 11 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου προέκυψαν οι τρεις διαστάσεις που προτείνουν οι κατασκευαστές του ερωτηματολογίου που είναι: «Εγγύτητα», «Δέσμευση» και «Αλληλοσυμπλήρωση» (Σχήμα 1 και Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Χαρακτηριστικά της διερευνητικής παραγοντικής ανάλυσης.

	Εγγύτητα	Δέσμευση	Αλληλοσυμπλήρωση
q1		.96	
q2		.95	
q6		.95	
q1			
q2			
q6			
q3	.86		
q5	.87		
q8	.89		
q9	.90		
q4			.84
q7			.81
q10			.85
q11			.80
Συνολική διακύμανση	78.47%		
Διακύμανση %	33.12	23.26	22.08
Ιδιοτιμές	3.65	2.56	2.43
α του Cronbach	.90	.95	.84

Chi-Square=110.69, df=41, P-value=0.00000, RMSEA=0.079

Σχήμα 1. Επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση.

Ανάλυση αξιοπιστίας

Η εσωτερική συνέπεια του κάθε παράγοντα αξιολογήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τον δείκτη α του Cronbach. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, οι τιμές για όλους τους παράγοντες και για την κλίμακα συνολικά κρίνονται ικανοποιητικές ($\alpha > .80$) και συγκεκριμένα Εγγύτητα $\alpha = .90$, Δέσμευση $\alpha = .95$ και Αλληλοσυμπλήρωση $\alpha = .84$.

Το φύλο ως παράγοντας διαφοροποίησης

Προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς στο φύλο, πραγματοποιήθηκε t-test ανάλυση για ανεξάρτητα δείγματα με ανεξάρτητη μεταβλητή το φύλο και εξαρτημένες τις τρεις διαστάσεις του ερωτηματολογίου. Από τα αποτελέσματα παρουσιάστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους παράγοντες «δέσμευση» ($t_{(198)} = 10.63$; $p < .001$) και «αλληλοσυμπλήρωση» ($t_{(198)} = 11.85$; $p < .001$), όχι όμως στον παράγοντα «εγγύτητα» εδώ πρέπει να βάλετε την τιμή της σημαντικότητας, συνήθως γράφεται $\text{sig} = .987$). Πιο συγκεκριμένα από τους μέσους όρους διαπιστώθηκε ότι οι άνδρες παρουσίασαν υψηλότερους μέσους όρους στον παράγοντα «δέσμευση» (Μ.Ο.=5.07 και Τ.Α.=1.18) από τις γυναίκες (Μ.Ο.=4.37 και Τ.Α.=1.96) και αντίθετα, στον παράγοντα «αλληλοσυμπλήρωση» οι γυναίκες σημείωσαν υψηλότερο μέσο όρο (Μ.Ο.=6.26 και Τ.Α.=.50) από ότι οι άνδρες (Μ.Ο.=5.98 και Τ.Α.=.51).

Πίνακας 2. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις ως προς το του φύλου των προπονητών για τις τρεις διαστάσεις του ερωτηματολογίου.

Φύλο	N	Ποσοστό	Εγγύτητα (sig. = .987)		Δέσμευση (p = .001)		Αλληλοσυμπλήρωση (p=.001)	
			ΜΟ	ΤΑ	ΜΟ	ΤΑ	ΜΟ	ΤΑ
Ανδρας	146	73%	6,11	,81	5,07	1,18	5,98	,51
Γυναίκα	54	27%	6,12	,80	4,37	1,96	6,26	,50
Σύνολο	200	100%						

Η ηλικία ως παράγοντας διαφοροποίησης

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζεται η συχνότητα των συμμετεχόντων σε κάθε ηλικιακή κατηγορία. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν υφίστανται στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς στην ηλικία των προπονητών, πραγματοποιήθηκε ανάλυση διακύμανσης One Way Anova, με ανεξάρτητη μεταβλητή την ηλικία με έξι επίπεδα και εξαρτημένες μεταβλητές τις τιμές των τριών διαστάσεων του ερωτηματολογίου. Από τα αποτελέσματα προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μόνο στη διάσταση «αλληλοσυμπλήρωση» ($F_{(5,199)} = 2,75$; $p < .05$). Από το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων Bonferroni παρατηρήθηκε ότι διαφορές υπήρχαν μόνο μεταξύ των ηλικιών 18 έως 23 και 30 έως 35, με την ηλικιακή κατηγορία από 30-35 ετών να εμφανίζουν υψηλότερη μέση τιμή (Μ.Ο.=6,58 και Τ.Α.=.56) έναντι των 18-23 (Μ.Ο.=5,81 και Τ.Α.=.54) στη διάσταση «αλληλοσυμπλήρωση» (Πίνακας 3).

Πίνακας 3. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις ως προς την ηλικιακή κατηγορία των προπονητών για τις τρεις διαστάσεις του ερωτηματολογίου.

Ηλικία	N	Ποσοστό %	Εγγύτητα (sig=.070)		Δέσμευση (sig=.657)		Αλληλοσυμπλήρωση (p=.020)	
			ΜΟ	ΤΑ	ΜΟ	ΤΑ	ΜΟ	ΤΑ
18-23	11	5,5	5,75	,69	4,73	1,25	5,81	,53
24-29	9	4,5	6,22	,74	5,29	1,29	6,38	,31

30-35	6	3,0	6,16	,51	5,39	,93	6,58	,56
36-42	41	20,5	5,98	,80	4,92	1,22	6,09	,40
43-50	95	47,5	6,26	,69	4,74	1,62	6,00	,54
>50	38	19,0	5,86	1,04	5,05	,94	6,07	,54
Σύνολο	200	100	6,09	,80	4,88	1,38	6,06	,52

Συζήτηση

Ο κύριος σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η στάθμιση του Ερωτηματολογίου Σχέσεων Προπονητών-Αθλητών (Coach – Athlete Relationship Questionnaire; CART-Q) των Jowett και Ntoumanis (2004) για τον Ελλαδικό χώρο. Δευτερεύοντας στόχος, αποτέλεσε η διερεύνηση των διαπροσωπικών σχέσεων αθλητών-προπονητών, όπως αυτές εκφράζονται από τις απαντήσεις στην κλίμακα των προπονητών και η εξέταση των πιθανών διαφορών αναφορικά με το φύλο και την ηλικία, των προπονητών.

Σε πρώτο στάδιο εφαρμόστηκε διερευνητική παραγοντική ανάλυση για το συγκεκριμένο όργανο μέτρησης. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης υποστήριξαν τη δομή των τριών διαστάσεων του ερωτηματολογίου, όπως αυτή είχε προταθεί από τους κατασκευαστές Jowett και Ntoumanis (2004). Συγκεκριμένα, οι 11 ερωτήσεις βρέθηκε να φορτίζουν θετικά στις διαστάσεις της «εγγύτητας», της «δέσμευσης» και της «αλληλοσυμπλήρωσης». Επιπλέον, οι δείκτες εσωτερικής συνοχής των ερωτημάτων υποστήριξαν με επάρκεια την εσωτερική αξιοπιστία της κλίμακας. Τα παραπάνω ευρήματα επιβεβαιώνουν τις δύο πρώτες υποθέσεις της έρευνας (Y1 και Y2). Αντίστοιχα ήταν τα ευρήματα των Jowett και Ntoumanis (2003) και του Λεφούση (2007), οι οποίοι επιβεβαίωσαν την τριών διαστάσεων δομή του ερωτηματολογίου στον ελληνικό πληθυσμό. Αυτό σημαίνει ότι οι ερευνητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη μεταφρασμένη κλίμακα των Σχέσεων Προπονητών – Αθλητών για τη διερεύνηση των διαπροσωπικών σχέσεων τους στον Ελλαδικό χώρο και να προτείνουν παρεμβάσεις για τη σωστή προπονητική συμπεριφορά βάσει των αποτελεσμάτων που προέκυψαν.

Σε δεύτερο στάδιο διερευνήθηκε αν επηρεάζονται οι διαπροσωπικές σχέσεις των προπονητών με τους αθλητές τους από παράγοντες όπως είναι το φύλο και η ηλικία των προπονητών. Πιο συγκεκριμένα μελετήθηκε η επίδραση των παραπάνω ανεξάρτητων μεταβλητών με την εκάστοτε διάσταση της κλίμακας. Τα αποτελέσματα, ανέδειξαν σημαντικές διαφορές που οφείλονται στο φύλο των προπονητών όσον αφορά στη «Δέσμευση» και στην «Αλληλοσυμπλήρωση», ενώ δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές διαφορές στη διάσταση της «Εγγύτητας». Πιο συγκεκριμένα, βρέθηκε οι άντρες προπονητές να σημειώνουν υψηλότερα σκορ στον παράγοντα της «Δέσμευσης» συγκριτικά με τις γυναίκες, ενώ αντίστροφο πρότυπο επιδόσεων διαμορφώθηκε για τον παράγοντα «Αλληλοσυμπλήρωση» με τις γυναίκες προπονήτριες να εμφανίζουν στατιστικά σημαντικά υψηλότερα σκορ από τους άνδρες προπονητές. Το εύρημα αυτό, σύμφωνα με την άποψη των ερευνητών, εξηγείται από το γεγονός ότι οι άνδρες προπονητές συνήθως διαθέτουν περισσότερη προπονητική εμπειρία από τις γυναίκες, και λιγότερη προηγούμενη εμπειρία συμμετοχής σε αθλήματα από τις γυναίκες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα από τη μία οι άνδρες προπονητές να επιδιώκουν περισσότερο τη διατήρηση ελέγχου και την τήρηση των γενικών τεχνικών οδηγιών από τις γυναίκες, συμπεριφορές που συνδέονται με τον παράγοντα «Δέσμευση». Από την άλλη, λόγω της προηγούμενης εμπειρίας τους ως αθλήτριες οι γυναίκες προπονήτριες τείνουν να ενθαρρύνουν περισσότερο τους αθλητές από ότι οι άνδρες προπονητές, γεγονός που σχετίζεται στενά με τον παράγοντα «Αλληλοσυμπλήρωση» (Milliard, 1996).

Όσον αφορά στην ηλικία των προπονητών προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μόνο στη διάσταση «αλληλοσυμπλήρωση». Πιο συγκεκριμένα οι προπονητές 30 έως 35 ετών, διέφεραν με αυτούς που είχαν ηλικία από 18 έως 23 έτη. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν εν μέρει με τα αποτελέσματα της έρευνας του Gustl (2018), η οποία δεν εντόπισε διαφορές στο στυλ ηγεσίας των προπονητών που να οφείλονται ούτε στην ηλικία ούτε στο φύλο του προπονητή. Τα εφόδια άλλωστε για έναν πετυχημένο προπονητή σύμφωνα με τους Tušak και Tušak (2001) είναι παρόμοια με έναν καλό εκπαιδευτικό και περιλαμβάνουν επιδίωξη επίτευξης, αυτογνωσία, κοινωνικές δεξιότητες, διδακτικές δεξιότητες, καλά αναπτυγμένες τεχνικές διδασκαλίας, αναλυτικές ικανότητες, ικανότητα παρατήρησης, ευθύνη, ικανότητα δημιουργίας θετικής ατμόσφαιρας και αυτοέλεγχος, συμπληρωματικά με χαρακτηριστικά όπως το υψηλό εργασιακό κίνητρο, την ευελιξία, τη δημιουργικότητα, τις οργανωτικές δεξιότητες, την αξιοπιστία, τον «φωναχτό» συλλογισμό και την αυτοπεποίθηση που οφείλουν επίσης να διαθέτουν, ώστε να ανταποκρίνονται στο μέγιστο ρόλο τους (Kajtna & Barić, 2009).

Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα αφενός στάθμισε την κλίμακα μέτρησης των διαπροσωπικών σχέσεων προπονητών – αθλητών (Coach – Athlete Relationship Questionnaire; CART-Q; Jowett & Ntoumanis, 2004) στον ελληνικό πληθυσμό, αφετέρου εξέτασε ορισμένα χαρακτηριστικά του προπονητή τα οποία φαίνεται να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση υγιών διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ προπονητών και αθλητών.

Τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να γενικευτούν, καθώς το μέγεθος του δείγματος ήταν επαρκές προκειμένου να εξεταστούν τόσες ανεξάρτητες μεταβλητές, οπότε επιτρέπει την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων και κυρίως αναφορικά με τις επιδράσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών στη διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ προπονητών – αθλητών.

Η παρούσα έρευνα μελέτησε τη σχέση προπονητών – αθλητών, όπως αυτή αναδείχθηκε μόνον από το άθλημα της πετοσφαίρισης. Μελλοντικές έρευνες καλό είναι να πραγματοποιηθούν εξετάζοντας τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ προπονητών – αθλητών διαφόρων ομαδικών αθλημάτων (ποδόσφαιρο, καλαθοσφαίριση, χειροσφαίριση) αλλά και των ατομικών αθλημάτων ώστε να διαμορφωθεί μια πιο σφαιρική εικόνα για τις διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται σε κάθε άθλημα ξεχωριστά. Ακόμη, μια πιθανή παράλειψη αποτελεί το γεγονός ότι η εν λόγω έρευνα εξέτασε πολύ συγκεκριμένες διαστάσεις των διαπροσωπικών σχέσεων, αυτές της «Δέσμευσης», της «Εγγύτητας» και της «Αλληλοσυμπλήρωσης». Ο σχεδιασμός αντίστοιχων ερευνών που να περιλαμβάνουν μεγαλύτερο εύρος διαστάσεων και περισσότερες ανεξάρτητες μεταβλητές, όπως για παράδειγμα το αίσθημα της αυτό-αποτελεσματικότητας καθώς και της αυτεπάρκειας των προπονητών και των αθλητών, ίσως θα παράσχει περισσότερη επιστημονική γνώση και πλουσιότερα δεδομένα. Τέλος, θα ήταν ενδιαφέρον να μελετηθούν οι διαπολιτισμικές διαφορές στις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ προπονητών και αθλητών, συγκρίνοντας τη σχέση αυτή σε χώρες που έχουν διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς.

Συμπερασματικά, η ποιότητα της σχέσης προπονητή – αθλητή εξαρτάται από τη συμβολή και των δύο πλευρών, με τον προπονητή να αποτελεί καθοριστικής σημασίας πρόσωπο για την εξέλιξη της σταδιοδρομίας των αθλητών. Για αυτό τον λόγο η έρευνα πρέπει να εστιάσει στη διαμόρφωση πρακτικών προγραμμάτων εκπαίδευσης των προπονητών, με απώτερο στόχο να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια και τις κατάλληλες δεξιότητες, ώστε να οικοδομήσουν υγιείς και ανθεκτικές στον χρόνο διαπροσωπικές σχέσεις με τους αθλητές τους.

Βιβλιογραφία

- Adie, J.W., & Jowett, S. (2010). Metaperceptions of the coach–athlete relationship, achievement goals, and intrinsic motivation among sport participants. *Journal of Applied Social Psychology, 40*(11), 2750-2773.
- Chelladurai, P. (1993). Leadership. In R. N. Singer, M. Murphey, & L. K. Tennant (Eds.), *Handbook of research on sport psychology* (pp. 647-671). New York: Macmillan.
- Coatsworth, D.J., & Conroy, D.E. (2005). Enhancing the self-esteem of youth swimmers through coach training: Gender and age effects. *Psychology of Sport and Exercise, 13*, 1-20.
- Côté, J., & Gilbert, W. (2009). An integrative definition of coaching effectiveness and coaching. *International Journal of Sports Science and Coaching, 4*(3), 307-323.
- Enoksen, E., Fahlström, P.G., Johansen, B. T., Hageskog, C.A., Christensen, J.B., & Høigaard, R. (2014). Perceptions of leadership behavior and the relationship to athletes among Scandinavian coaches. *Scandinavian Sport Studies Forum, 5*, 131-147.
- Gould, D., Guinan, D., Greenleaf, C., Medbery, R., & Petersen, K. (1999). Factors affecting Olympic performance: perceptions of athletes and coaches from more and less successful teams. *The Sport Psychologist, 13*, 371 – 394.
- Gustl, B.P. (2018). Investigating the Coaches Leadership Style as a Predictor of Student-Athlete Satisfaction. *Durreesamin Journal, 4*(3), 1-9.
- Horn, T.S. (1992). Leadership effectiveness in the sport domain. In T.S. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology* (pp.181 –199). Champaign IL: Human Kinetics.
- Jowett, S. (2003). When the honeymoon is over: a case study of a coach-athlete dyad in crisis. *Sports Psychology, 17*(4), 444-460.
- Jowett, S. (2007). Interdependence analysis and the 3 þ1Cs in the coach-athlete relationship. In S. Jowett, & D. Lavalle (Eds.), *Social psychology in sport* (pp.15e28). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Jowett, S. (2009). Validating coach-athlete relationship measures with the nomological network. *Measurement in Physical Education and Exercise Science, 13*, 34-51.
- Jowett, S., & Cockerill, I. (2003). Olympic medalists' perspective of the athlete–coach relationship. *Psychology Sports and Exercise, 4*(4), 313-331.
- Jowett, S., & Chaundy, V. (2004). An investigation into the impact of coach leadership and coach-athlete relationship on group cohesion. *Group Dynamics-Theory Research and Practice, 8*, 302-311.
- Jowett, S., & Meek, G. (2000). Coach-athlete relationships in married couples: an exploratory content analysis. *Sports Psychology, 14*, 157-175.
- Jowett, S., & Ntoumanis, N. (2004). The Coach - Athlete Relationship Questionnaire (CART – Q): Development and Initial Validation. *Scand. J Med Sci Sports 14*, 245-257.
- Jowett, S., & Ntoumanis, N. (2003) The Greek Coach - Athlete Relationship Questionnaire (GrCART-Q): Scale development and validation. *International Journal of Sport Psychology, 34*, 101-124.
- Jowett, S., & Shanmugam, V. (2016). Relational coaching in sport: Its psychological underpinnings and practical effectiveness. DOI: 10.13140/RG.2.1.1778.4406
- Jowett, S., & Wylleman, P. (2006). Interpersonal relationships in sport and exercise settings: crossing the chasm. *Psychology of Sport and Exercise, 7*, 119-123.

- Kajtna, T., & Barić, R. (2009). Psychological characteristics of coaches of successful and less successful athletes in team and individual sports. *Review of psychology*, 16(1), 47-56.
- Lafreniere, M.A.K., Jowett, S., Vallerand, R.J., Donahue, E.G., & Lorimer, R. (2008). Passion in sport: on the quality of the coach-athlete relationship. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 30, 541-560.
- Λεφούση, Ι. (2007). *Διαπροσωπικές σχέσεις αθλητών και αθλητριών με προπονητές στη χιονοδρομία καταβάσεων*. Μεταπτυχιακή διατριβή Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, <http://invenio.lib.auth.gr/record/73436/files/gri-2007-437.pdf>
- Martens, R. (1997). *Successful Coaching*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Millard, L. (1996). Differences in coaching behaviors of male and female high school soccer coaches. *Journal of Sport Behavior*, 19(1), 19.
- Newell, B. (2007). *The relationship of coaches' leadership styles and gender to performance outcomes and academic performance in college basketball*. Unpublished Doctoral Dissertation, Humboldt State University. Arcata, California, USA.
- Olympiou, A., Jowett, S., & Duda, J.L. (2008). The psychological interface between the coach-created motivational climate and the coach-athlete relationship in team sports. *The sport psychologist*, 22(4), 423-438.
- Rusbult, C.E., & Buunk, B.P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(2), 175-204.
- Sepra, S. (2001). The coach's role and the athlete development. *10th World Congress of Sport Psychology*, Skiathos, Greece.
- Smith, R.E., & Smoll, F.L. (2007). Social-cognitive approach to coaching behaviors. In S. Jowett, & D. Lavalle (Eds.). *Social psychology in sport* (pp. 75-89). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Stewart, C., & Taylor, J. (2000). Why female athletes quit: Implications for coach education. *The Physical Educator*, 57(4), 170–174. Kinetics.
- Tušak, M., & Tušak, M. (2001). *Psihologija športa [Sport psychology]*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Watson, J.C., Connole, I., & Kadushin, P. (2011). Developing young athletes: A sport psychology-based approach to coaching youth sports. *Journal of Sport Psychology in Action*, 2(2), 113-122.
- Weiss, M. (2001). Athletes' social networks and relationships: Current status and unexplored frontiers. In A. Papaioannou, Y. Theodorakis, & M. Goudas (Eds.), *Proceedings of the 10th World Congress of Sport Psychology (Part 6, pp. 170-172)*. Skiathos, Greece.
- Wylleman, P. (2000). Interpersonal relationships in sport: Uncharted territory in sport psychology research. *International Journal of Sport Psychology*, 31, 555–572.
- Yang, S.X., & Jowett, S. (2012). Psychometric properties of the Coach-Athlete Relationship Questionnaire (CART-Q) in seven countries. *Psychology of Sport and Exercise*, 13, 36-43.

Social skills of children with and without dyslexia and/or developmental coordination disorder in Physical Education

Andreadou, A.* , Derri, V., Kourtessis, T., Michalopoulou, M.

Democritus University of Thrace

ABSTRACT

Children with Dyslexia and/or Developmental Coordination Disorder, besides difficulties in the academic and motor domains, face problems of social inclusion and adaptation. The purpose of this research was to compare the social skills of children with and without comorbidity (Dyslexia and Developmental Coordination Disorder) aged 9 to 12 years. 120 children rated of 4th 5th and 6th grade children from of different regions of Greece. Of the 120 children, 53 were children with Dyslexia and/or Developmental Coordination Disorder, diagnosed by the Center for Differential Diagnosis, Diagnosis and Support and 67 children without corresponding difficulties. The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters - MESSY II questionnaire (Matson, Neal, Worley, Kozlowski & Fodstad, 2012) as it is referred by Masadis Fillipou, Derri, & Papaionnou (2016) was used to assess the social skill performance of students. Two-Way Analysis of Variance was applied. The results showed that there was a statistically significant group X class interaction in hostile behaviors and over-confidence behaviors. Fourth grade children with co-morbidity displayed higher scores in hostile social behaviors than children without corresponding difficulties, but also more over-confidence behaviors. On the contrary, fewer appropriate behaviors were observed in the 4th and 5th grades It is likely that the inability of children with difficulty to perform well in motor activities makes them more aggressive. However, the lesson of physical education at school can actually act as a means of developing social skills. Future research could promote interventional socialization programs for students with co-morbidity.

Key words: comorbidity; elementary school; comparison; socialization.

Corresponding address:

Eleni Zetou
Democritus University of Thrace
Department of Physical Education and Sport Sciences
University Campus, 69100 Komotini

E-mail:

elzet@phyed.duth.gr